

Обставини, що виключають можливість провадження кримінальної справи

Лопат В., студентка групи Ю- 85 СумДУ

Науковий керівник – Ільченко О. В.,

викладач кафедри права СумДУ

Порушення кримінальної справи є початковою стадією кримінального процесу, в якій повноважні органи держави і посадові особи, маючи відомості про вчинений злочин або той, що готується, вирішують питання про те, чи є підстави для того, щоб розпочати провадження по кримінальній справі [1, с.142].

Порушення кримінальної справи – обов'язкова стадія кримінального судочинства. Жодна кримінальна справа не може її обминути. Важливість даної стадії, можливо, навіть більша за інші. Якщо не буде даної стадії – не буде кримінальної справи – не буде законності і справедливості. Помилки, допущені у цій стадії можуть негативно вплинути на подальший рух справи, а ще гірше – на долі людей.

Актуальність даного питання полягає в тому, що необхідно в повному обсязі, об'єктивно досліджувати наявність законних приводів та підстав також інших обставин, що виключають можливість порушення кримінальної справи чи дають право не порушувати її взагалі.

Якщо в результаті перевірки заяви чи повідомленні що надійшли, не встановлено підстав для порушення кримінальної справи, але матеріали перевірки містять дані про наявність у діянні особи адміністративного або дисциплінарного проступку чи іншого порушення громадського порядку, прокурор, слідчий, орган дізнання суддя вправі, відмовити в порушенні кримінальної справи, надіслати заяву або повідомлення на розгляд громадській організації, службі в справах неповнолітніх, трудовому колективу або власнику підприємства, установи організації чи уповноваженому ним органу для вжиття відповідних заходів впливу або передати матеріали для застосування в установленому порядку заходів адміністративного стягнення [2, с. 138].

Відповідно до вимог ст. 99 КПК України за відсутності ознак злочину та підстав до порушення справи, а отже за наявності обставин, що виключають провадження у справі, слідчий, орган дізнання, прокурор та суд відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що виносять мотивоване рішення.

Згідно зі ст. 6 КПК України кримінальну справу не може бути порушено за наявності обставин, які виключають провадження по справі:

- 1) за відсутністю події злочину;
- 2) за відсутністю в діянні складу злочину;
- 3) внаслідок акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також в зв'язку з помилуванням окремих осіб;
- 4) щодо особи, яка не досягла на час вчинення суспільно небезпечного діяння одинадцятирічного віку;

5) за примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, крім випадків, передбачених статтею 27 Кримінально-процесуального кодексу України: справи про злочини, передбачені частиною 1 статті 152 Кримінального кодексу України (згвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи), порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, але закрити їх за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним не можна. Також при вступі прокурора на будь-якій стадії процесу, справа за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним закриттю не підлягає.

б) за відсутністю скарги потерпілого, якщо справу може бути порушено не інакше як за його скаргою, крім випадків, коли прокуророві надано право порушувати справи і при відсутності скарги потерпілого згідно ч. 3 статті 27 КПК, якщо справа має громадське значення, а також у виняткових випадках, коли потерпілий у такій справі чи справі про злочин через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси, прокурор порушує справу і за відсутності скарги потерпілого;

7) щодо померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі є необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами;

8) щодо особи, про яку є вирок по тому ж обвинуваченню, що набрав законної сили, або ухвала чи постанова суду про закриття справи з тієї ж підстави;

9) щодо особи, про яку є некасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи по тому ж обвинуваченню;

10) якщо про відмову в порушенні справи по тому ж факту є некасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора;

11) стосовно злочину, щодо якого неотримано згоди держави, яка видала особу.

Обставини, що згідно з законом виключають порушення кримінальної справи, за своєю сутністю можуть бути систематизовані та поділені на чотири групи:

Перша група містить підстави, які констатують, що злочину не було вчинено, а саме: відсутність події злочину, відсутність складу злочину, недосягнення особою до моменту вчинення суспільно небезпечного діяння віку, при досягненні якого можлива кримінальна відповідальність [3, с. 246].

Друга група охоплює підстави, що тягнуть за собою відмову в порушенні кримінальної справи з огляду на інші обставини, що обумовлюють звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання. Особа звільняється від кримінальної відповідальності з огляду на акт амністії, що усуває покарання за вчинений нею злочин, або у зв'язку з помилуванням даної особи, а також у разі смерті особи, яка вчинила злочин.

Третю групу становлять підстави, що тягнуть за собою відмову в порушенні кримінальної справи з огляду на відсутність волевиявлення потерпілого щодо притягнення винного до кримінальної відповідальності. Тут відмова в порушенні справи має місце за відсутністю скарги потерпілого, якщо справа підлягає порушенню тільки за його скаргою, або за примиренням потерпілого з обвинуваченим по такій категорії справ за п. 6 ст. 6 КПК України.

Четверта група об'єднує підстави, що констатують неможливість повторного розслідування фактів, що стосуються дій осіб, щодо яких компетентні державні органи прийняли рішення. Сюди входять такі підстави: наявність вироку, що набрав законної сили, або ухвали чи постанови суду про закриття справи за тією самою підставою, наявність постанови органу розслідування або прокурора про закриття справи за тим самим обвинуваченням згідно з пунктами 9 та 10 ст. 6 КПК України.

Якщо такі обставини як: відсутність події злочину, відсутність в діянні складу злочину та за наявності акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також в зв'язку з помилуванням окремих осіб виявляються в стадії судового розгляду, суд доводить розгляд справи до кінця і у випадках відсутності події злочину та відсутності в діянні складу злочину, постановляє виправдувальний вирок, а у випадку при наявності акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також в зв'язку з помилуванням окремих осіб виявляються в стадії судового розгляду - обвинувальний вирок із звільненням засудженого від покарання[4, с. 15-16].

Також відповідно до чинного законодавства за відсутності ознак злочину та підстав до порушення справи, а отже за наявності обставин, що виключають провадження у справі, слідчий, орган дізнання, прокурор та суд відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що виносять мотивоване рішення.

Викладені обставини мають важливе значення для правоохоронних органів, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, бо вони запобігають втраті часу, додаткових сил слідчих та інших осіб для з'ясування суті справи, адже наявні дані про обставини, що виключають можливість провадження у справі є підставами для відмови у порушенні кримінальної справи, чи закритті її, якщо вона порушена.

Список використаних джерел:

1. Аленіна Ю.П. Кримінально - процесуальне право України: Підруч. / Ю.П. Аленіна – Х.: Одісей, 2009. - 806с.

2. Тертишник В.М. Кримінальний процес України: Навч. посіб. / В.М. Тертишник – Х.: Право, 2007. - 246с.

3. Ховронюк М. Відсутність складу злочину: кримінально – правовий аспект / М. Ховронюк // Вісник Академії адвокатури України. - 2010. - № 14. – С.246- 246.

4. Ніколаєнко Т. Амністія та помилування як підстава від звільнення кримінальної відповідальності та покарання / Т. Ніколаєнко // Кримінальне право. – 2009. - №10. - С.15-16.